

typu konstrukce nejen pro účely obytné, ale také ve vztahu k probíhající těžbě a zpracování rud.

Rozbor hmotné kultury má standardní podobu i skladbu. Autor se ze získaného materiálu a v kontextu dosavadního zhodnocení podobných náleзовých souborů z daného regionu snaží sestavit chronologická schémata morfologického a typologického vývoje jednotlivých tříd artefaktů (keramiky, kovových předmětů, mincí a skla). Kromě slovního popisu zde nechybí bohatá obrazová příloha v podobě tabulek s ilustrativně provedeným výběrem ukázek jednotlivých kategorií nálezů. V případě keramiky by možná bylo vhodné přílohu doplnit o makroskopické snímky jednotlivých zaznamenaných variant použitého keramického těsta/hmoty, případně o fotografickou dokumentaci obvyklé barevné škály střeňů. U drobných kovových artefaktů, přestože je jejich kresebná dokumentace provedena velmi pěkně, by stálo za to zvážit, zda nepublikovat raději tablo s fotografiemi. Bylo by rovněž dobré alespoň stručně vysvětlit, proč nebyly do práce zahrnuty výsledky osteologického výzkumu nalezených zvířecích ostatků, stejně jako proč nedošlo ke zpracování předmětů a nástrojů z kosti a z parohu.

Finální vyhodnocení struktury areálu podle funkce zachycených objektů a distribuce specifických okruhů nálezů je postaveno nejen na slovním zhodnocení, ale i na vynášení různých proměnných do mapového podkladu. Uvedený způsob je názorný a umožňuje snadnou kontrolu následných autorových závěrů.

Práci Petra Hrubého lze posuzovat z několika úhlů pohledu. Jednak jako text, který je mimořádně dokladnou archeologicko-historickou regionální sondou, současně jako vynikající a nesmírně ilustrativní „náleзовou“ zprávu výzkumu v řadě ohledů specifické montánní lokality Staré Hory a v neposlední řadě také jako vzorový text metodický. Práce snese nejpřísnější oborová měřítká a neztratí se ani v kontextu obdobné zahraniční produkce. Způsob zpracování výzkumu lokality Staré Hory u Jihlavy lze bez ostychu srovnat s pracemi o slavných krušnohorských hornických sídlištích Treppenhauer a Bleiberg (Wolfgang Schwabenicky, *Der mittelalterliche Silberbergbau im Erzgebirgsvorland und im westlichen Erzgebirge*) nebo s podobně koncipovanou monografií vestfálské lokality Altenberg (Claus Dahm, Uwe Lobbedey, Gerd Weisgerber, *Der Altenberg. Bergwerk und Siedlung aus dem 13. Jahrhundert im Siegerland*). Na jednu disertační práci to není opravdu málo.

FILIP VELÍMSKÝ

David BOREK – Aleš ČESAL –
Dana HRADILOVÁ – Hana HRACHOVÁ
(red.) – Radka KŘÍŽKOVÁ
ČERVENÁ – Václav ŠTASTNÝ,
Rokycany. Historie – Kultura – Lidé,
Nakladatelství Lidové noviny,
Praha 2011

320 s., ISBN 978-80-7422-100-2

Monografie *Rokycany* v rámci edičního podniku *Dějiny českých, moravských a slezských měst* je vůbec prvním celistvým zpracováním dějin tohoto poddanského a později královského města. Jak už je u této vydavatelské řady zvykem, na jeho vzniku se podílel široký autorský kolektiv, složený z pracovníků regionálních institucí nebo jen odborníků, jež k dějinám města váže prostý zájem. V širokém chronologickém záběru od prvních archeologických nálezů v místě pozdějšího urbánního sídla až prakticky do současnosti autoři zachycují různé tematické okruhy z městských dějin.

První kapitola je věnována krajině a osídlení před založením města. Přináší stručné informace o geologii, přírodních podmínkách a pravěké osídlení Rokycan. Dějiny města v období středověku jsou náplní druhé a části třetí kapitoly. Nejstarší písemná zmínka o Rokycanech pochází z roku 1110, kdy zde alespoň podle zprávy Kosmova *Kroniky Čechů* měl stát rozlehlý biskupský dvorec. Následuje vylíčení stěžejních oblastí z politických, hospodářských a sociálních dějin města, jež je dovedeno až do roku 1498. Pozornost je věnována také augustiniánskému proboštství, jež bylo ve městě zřízeno roku 1361, stejně jako městské správě a městským majetkům, řemeslu, obchodu, obyvatelstvu nebo školství. V pasážích, které se zaměřují na předbělohorské období mezi lety 1498 až 1618, zajisté zaujmou drobné sondy do městské kriminality na základě rozboru smolné knihy vedené od sedmdesátých let 16. století, podobně jako upozornění na živelní a jiné katastrofy, s nimiž se museli obyvatelé města vyrovnávat. Stranou nezůstala ani první vyobrazení města na mapách (Klaudián) nebo na vedutách (Mathias Gerung), která lze datovat již do počátku 16. století.

Autoři zaměřením pouze na úzký regionální dějinný rámec k němu na jednu stranu přinášejí cenné informace, na druhou stranu však obvykle

nepřihlížejí k zasazení pojednávané městské lokality do širších vývojových kontextů. Tím se zbavují možnosti analogií zejména v případech, kdy pro danou městskou aglomeraci, což je ostatně i případ Rokycan, postrádáme relevantní pramenové doklady. Často také nereflktují aktuální metodologické trendy výzkumu středověkých měst, které by mohly pomoci při zpracovávání konkrétních problémových okruhů. Vzhledem k tomu, že již v sedmdesátých letech minulého století provedl z metodického hlediska skvělou analýzu složení pražských a brněnských městských rad Jaroslav Mezník, poněkud zaráží pominutí alespoň náznaku rozboru poměrně slušně dochovaných rokycanských městských rad. Ty v anotovaných pasážích posloužily pouze jako ilustrace rokycanské městské správy bez jakéhokoliv zhodnocení. Navíc použitý přepis jmen členů městských rad nedovoluje rozlišit, zda název jejich zaměstnání sloužil jako rodové příjmení, nebo byl pouze označením jejich živnosti, což nelze bez nahlédnutí do pramene rozhodnout. Například nevíme, zda Havel Carnifex (Řezník) nebo Vít Braseator (Sládek) se takto jmenovali, nebo zda dané povolání skutečně vykonávali.

Již na první pohled je zřejmé, že někteří jedinci zasedali v několika městských radách. Kvůli absenci věrohodné analýzy však nedokážeme říci, zda také v případě poddanského města Rokycan došlo ke konstituování úzké skupiny radních rodů, které si dlouhodobě udržovaly vliv na správu města. Po ovládnutí Rokycan Plzeňskými v létě roku 1421 bylo jmenováno několik nových městských rad, kdy mezi jejich členy nenacházíme žádného zástupce z předhusitského období. Pomineme-li neúplnost seznamů, z dané skutečnosti jasně vyplývá jednak existence širší skupiny movitého rokycanského obyvatelstva, která mohla zasedat v městské radě, jednak rozpory uvnitř města samotného, v němž musíme předpokládat jak stoupence husitství, tak jejich odpůrce. Spektrum zastoupených názorů uvnitř městské komunity však mohlo být výrazně pestřejší a náboženské hledisko nemuselo být jediným prvkem, který rozhodoval při formování postojů. Nezohlednění úzkých kontaktů mezi obyvateli Rokycan a nedalekého, vzdušnou čarou necelých dvacet kilometrů vzdáleného královského města Plzně, které mělo na formování rokycanské městské aglomerace a jejich obyvatel zajisté zásadní vliv po celé období středověku, je tedy více než zarážející.

Kapitola knihy věnovaná středověku se nevyvarovala řady omylů nebo zavádějících zjednodušení, někdy však způsobených jen neobratnou

stylistikou. Již několikrát bylo v předchozích anotacích na stránkách tohoto časopisu upozorňováno, že v případě některých královských, a tím spíše poddanských měst nelze hovořit o patriciátu. Pokud autorka uvnitř městského obyvatelstva rozlišuje patriciát, střední vrstvu a příslušníky chudiny, má zajisté pravdu. Nicméně opomenula dodat, že nastíněné schéma nelze v žádném případě použít pro případ poddanského města Rokycan. Zde totiž o patriciátu tak, jak je v současnosti definován, nelze ani v náznamech uvažovat. Sociální diferenciaci rokycanského obyvatelstva a rozlišení jeho jednotlivých vrstev může rozkrýt pouze detailní prosopografický výzkum, který bohužel proveden nebyl. Za zcela neobratné lze považovat tvrzení, že trend „počešťování“ měst zasáhl také Rokycany, mimo jiné kvůli „stoupající vážnosti a věhlasu češtiny“ (s. 44). Pokud „arcibiskup ve výsadní listině výslovně potvrdil vlastní správu rychtářství“, nemůže si být čtenář jistý, zda potvrzoval své právo jmenovat rychtáře, nebo zda toto právo přenechal městské radě (s. 42).

Mezi „nejvýznamnější rokycanské středověké rodáky“ je vedle Jana Rokycany a dalších univerzitních mistrů řazena na základě používaného přízviska také pražská patricijská rodina Rokycanských (jméno se v pramenech často uvádí také v německé podobě Rokczaner). Mezi pražskými městskými elitami se nejednalo o výjimku. Podobně jsou pravděpodobně podle místa svého původního působitě označovány také další příslušníci měšťanských rozrodů pocházejících z královských (z Chebu, z Litoměřic, z Znojma, z Domažlic) nebo poddanských měst (vedle Rokycanských například Benešoviči či později ve 14. století rod z Jiřetína). Do jisté míry lze za „bulvární“ přístup k dějinám, který je navíc doprovázen absencí elementární kritiky pramenů, označit jedinou událost, na níž se v publikaci v souvislosti s rodem upozorňuje. Po polovině 14. století si totiž polský král Kazimír III. Veliký měl při jedné z návštěv Prahy oblíbit Kristýnu, zřejmě vdovu po Mikuláši Rokycanském, natolik, že si ji odvezl s sebou do Polska, kde se s ní hodlal oženit. Přehlédneme-li skutečnost, že celá historika je citována ze sekundární literatury, konkrétně z *Dějepis města Prahy* V. V. Tomka, který zřejmě pouze nedopatřením chybí v přehledu použité literatury, její věrohodnost snižuje především fakt, že se dochovala až v líčení dvou pozdních pramenů. Zatímco tzv. Beneš Minorita se omezuje pouze na konstatování o uzavřeném sňatku, Jan Długosz, písař s více než stoletým odstupem, historiku doplnil řadou pikantních podrobností. Právě jeho líčení se stalo

podkladem pro Tomkovo zpracování. Na panovníckém dvoře se skutečně mohlo odehrát nenadálé milostné vzplanutí polského krále Kazimíra III. k pražské měšťance, nicméně o pravdivosti historiky v kronikářově podání můžeme oprávněně pochybovat. Długoszovi zřejmě posloužila pouze jako fabulace dokládající nemravné sklony panovníka.

Zcela stranou naopak zůstaly některé závažné problémové okruhy, které souvisejí s usazením rodiny v Praze. Muselo k němu dojít již před rokem 1281, kdy se na Starém Městě poprvé zmiňuje Oldřich Rokycanský. V průběhu 14. století její příslušníci patřili k nejbohatším měšťanům, kteří pravidelně zasedali v městské radě, pronikali formou vykonávání některých úřadů na panovnícký dvůr a zakupováním venkovských statků také přecházeli do řad nižší šlechty. Pokud přijmeme předpoklad o původu rodiny z „bezvýznamného“ poddanského města, setkáváme se s unikátním dokladem sociální mobility středověkého městského obyvatelstva. Zároveň nás upozorňuje na to, že námi stanovená sociální stratifikace nebyla již v průběhu 13. století nepřekročitelná a že se schopným jedincům nabízela možnost proniknout mezi městské elity nejvýznamnějšího královského města v zemi.

Celkové zhodnocení středověkých pasáží knihy vyznívá poněkud rozpačitě. Pokud doposud příslušná ediční řada městských dějin vykazovala jistou kvalitativní disparitnost mezi již vydanými svazky, monografie města Rokycan jí trpí také uvnitř jednotlivých kapitol. Těžko lze za úspěch považovat jen skutečnost, že se poprvé podařilo sepsat komplexní přehled dějin města. Stejným cílem podobných prací by mělo být zejména zkvalitnění našich poznatků z jednotlivých období, kdy právě široký autorský kolektiv umožňuje jeho členům důkladně zpracovat zvolený časový úsek. Mnohdy však v některých oblastech i nadále dochází k faktografickému zaostávání za pracemi, které byly sepsány již v předminulém století. Přestože se nejedná o striktně vědeckou publikaci, komentovaný přehled použitých pramenů a literatury dává tušit, že má ctizádost být považována za kvalitní populárně-naučnou literaturu. V případě Rokycan a pasáží věnovaných období středověku se však jedná o nenaplněné ambice a lze jen litovat promarněné šance, jež se autorům při zpracovávání městských dějin v daném vydavatelském počínu nabízela.

MARTIN MUSÍLEK

Nový Jičín. Historie – Kultura – Lidé, red. Jiří JUROK, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2011 (= Dějiny českých, moravských a slezských měst)

416 s., ISBN 978-80-7422-078-4

Nový Jičín, město situované na samé hranici Moravy a historického Opavska (Slezska), nepatří k lokalitám, jimž by se vyhýbala pozornost historiků. Starší práce německých dějepisců, napsané převážně v 19. století, však již zastaraly a novější počiny jejich českých následovníků je nedokázaly plnohodnotně nahradit nejen v rovině metodologické a interpretační, ale ani faktografické. Pověštinou se jednalo o popularizační, rozsahem nevelké brožury, které po druhé světové válce a s ní související zásadní proměně národnostní skladby místního obyvatelstva sledovaly v prvé řadě osvětové cíle. První „celkové a zevrubné moderní sepsání“ dějin města, jehož se zhostil kolektiv autorů vedený zkušeným regionálním badatelem Jiřím Jurokem, tak lze bez nadsázky označit za netrpělivě očekávaný počín.

Byl to právě Jiří Jurok, kdo se v anotované knize pokusil formou hutné syntézy shrnout a nezřídka též nově interpretovat starší (středověké a raně novověké) dějiny obce. Svůj výklad vystavěl přísně chronologicky. Úvahy nad dějinnými determinanty zakořeněnými v krajinném rázu a zeměpisné poloze Novojičínska předsadil stručnému zastavení u pravěkého osídlení s archeologicky doloženými pohřebišti kultury lidu lužických popelnicových polí a keltským oppidem, jež se rozkládalo naproti pozdějšímu hradu Starý Jičín. Zasazení výkladu do širších souvislostí dějin raně a vrcholně středověkého přemyslovského státu mu posléze umožnilo skicovat pramenně jen velmi obtížně dokumentovatelnou historii regionu a předlokační osady od 10. do přelomu 12. a 13. století. Následující řádky věnované vlastnímu založení města pak bezpochyby představují jednu z nejzávažnějších pasáží té části publikace, která je zasvěcena nejstarším novojičínským dějinám.

Městu Novému Jičínu předcházela hrad Starý Jičín s osadou na úpatí. Jurok rozborem falza hlásícího se k roku 1201 (listinu měl premonstrátskému klášteru Hradisko u Olomouce vydat moravský markrabě Vladislav Jindřich) dospívá k opatrnému závěru, že hrad (Starý) Jičín snad mohl být založen již ve 12. století některým z olomouckých knížat. Za stavitele kamenného hradu (Starý) Jičín pak označuje pány z Hückeswagenu, kteří jsou osobou původně porýnské hraběte Arnolda, předního diplomata